

ХАРТА ЗА НАУЧНИТЕ ИЗСЛЕДОВАТЕЛИ

Хартата за научните изследователи съдържа общи принципи и изисквания, които определят ролята, правата и задълженията както на изследователите, така и на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и финансиращите организации. Нейната цел е да гарантира отговорно и професионално отношение към изследователската дейност и да осигури атмосфера на взаимно уважение между изследователите и Университета или финансиращите организации. Това са предпоставки за постигането на добри резултати при реализирането, обmena и разпространението на достиженията на научно-технологичното развитие и за професионалното развитие на изследователите.

Хартата е насочена към изследователите в Европейския съюз на всички етапи от тяхното професионално развитие и обхваща всички сфери на изследване. Тя взема под внимание многобройните роли, които изследователите имат. Освен това признава и ползата от всички форми на мобилност като средство за насърчаване на изследователската дейност.

Основно задължение както на изследователите, така и на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и финансиращите организации е да гарантират, че отговарят на изискванията на законодателството на Република България. Когато изследователите се ползват от статут и права, които в някои аспекти са по-благоприятни от предвидените в тази харта, не е необходимо позоваване на нейните условия, за да бъдат ограничени вече придобитите статут и права.

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ И ИЗИСКВАНИЯ КЪМ ИЗСЛЕДОВАТЕЛИТЕ

I. Свобода на изследване

Изследователите трябва да имат свобода на мисълта и изразяването, както и свободата да избират методите, с помощта на които да разрешават проблемите, съгласно общоприетите етични принципи, етични норми и практики. Те следва да съсредоточават своите изследвания върху разширяването и обогатяването на научното познание.

Тази свобода може да бъде ограничена в резултат на конкретни обстоятелства при извършването на изследователската дейност (включително ръководство, управление, контрол). Освен това могат да бъдат наложени и оперативни ограничения, например поради причини, свързани с бюджета, инфраструктурата, защитата на интелектуалната собственост и други. Във всички случаи ограниченията не следва да противоречат на общоприетите етични принципи, етични норми и практики, които изследователите трябва да спазват.

II. Етични принципи

Изследователите следва да спазват общоприетите етични практики и основни етични принципи, съответстващи на тяхната научна специалност, както и етичните стандарти, установени в различните национални, секторни или институционални етични кодекси.

III. Професионална отговорност

Изследователите следва да положат необходимите усилия, за да гарантират, че техните изследвания са значими за обществото и не повтарят вече осъществени изследвания.

Недопустими са плагиатство, както и действия, нарушаващи принципите за защита на интелектуалната собственост и съвместната собственост върху

научните резултати в случаите, в които изследванията се провеждат съвместно с ръководителя и/или други изследователи.

Необходимостта новите научни открития да бъдат потвърдени, като се покаже, че експериментите могат да бъдат повторени, не следва да се третира като плагиатство, в случай че съответните изходни данни са потвърдени и са изрично цитирани.

Изследователите следва да гарантират, че ако някоя част от тяхната работа бъде предоставена за извършване от друго лице, то въпросното лице е достатъчно компетентно да я извърши.

IV. Професионално отношение

Изследователите трябва да са запознати с Политиката за развитие на Югозападния университет „Неофит Рилски“ и с неговите стратегическите цели, както и с механизмите за финансиране. Те следва да поискат всички необходими разрешителни преди да започнат своята изследователска дейност или да получат достъп до предоставените ресурси.

Изследователите се задължават да информират Югозападния университет „Неофит Рилски“ и финансиращите организации в случай, че изследователският им проект търпи забавяне, бъде отложен, преосмислен или завършен, както и ако той бъде прекратен по-рано или преустановен независимо от причината/ите за това.

V. Договорни и правни задължения

Изследователите на всички нива трябва да са запознати с националните, секторните или институционалните нормативни актове, свързани с условията за обучение и/или работа, включително с тези за правата върху интелектуалната собственост. Изследователите следва да се придържат към нормативната уредба, като постигат необходимите резултати (напр. тези, публикации, патенти, доклади, разработване на нови продукти и т.н.), съгласно условията в техните договори или в други подобни документи.

VI. Отчетност

Изследователите трябва да се отчитат пред Югозападния университет „Неофит Рилски“ и/или финансиращите организации, а от етична гледна точка и пред обществото като цяло. Изследователите, финансирани с държавни средства, се отчитат и за ефективното използване на парите на данъкоплатците. Следователно те трябва да се придържат към принципите за разумно, прозрачно и ефективно управление на финансите и да сътрудничат при всеки оторизиран одит на тяхната изследователска дейност, независимо дали се извършва от Югозападния университет „Неофит Рилски“ и/или финансиращите изследователите организации, или от Комисията по етика на научните изследвания.

Методите за събиране и анализ на данни, интерпретацията на резултатите от научните изследвания и, по целесъобразност, подробности за данните следва да бъдат достъпни за вътрешна и външна проверка, когато е необходимо и когато бъдат изисквани от съответните власти.

VII. Добри практики в изследователската дейност

Изследователите следва винаги да се придържат към безопасни работни практики в съответствие със законодателството на Република България и да вземат необходимите предпазни мерки по отношение на здравето и безопасността, както и за възстановяване след сринове на информационните технологии, като изготвят стратегии за създаване на резервни копия на данни и др. Те трябва да са запознати и с действаща нормативна уредба относно защита на данните и изискванията за защита

на поверителността и при всички случаи да вземат необходимите мерки за тяхното изпълнение.

VIII. Разпространение и използване на резултатите

Изследователите следва да гарантират, че резултатите от тяхната изследователска работа се разпространяват и използват (включително и с търговска цел) в съответствие с техните договорни задължения. От старшите изследователи се изисква да гарантират, че изследването е ползотворно и че резултатите се използват за търговски цели и/или при възможност се предоставят на обществеността.

IX. Обществена ангажираност

Изследванията трябва да бъдат достъпни за широката общественост, като информацията за тях се поднася по начин, разбираем за неспециалистите. Популяризирането на научните достижения осигурява обогатяването на научната култура. Личните ангажименти към обществеността дават възможност на изследователите да разберат по-добре интересите и опасенията на гражданите по отношение на научно-технологичните приоритети.

X. Взаимоотношения с ръководителите

По време на обучението си изследователите следва да изградят ясни и коректни взаимоотношения със своите ръководители и представителите на своя факултет, като по този начин се възползват максимално от контактите си с тях.

Това включва също съхраняване на данни за извършената работа и за постигнатите резултати от изследователската дейност, получаване на обратна връзка чрез доклади и семинари, практическо прилагане на тази обратна връзка, както и работа в съответствие с договорените графици, ключовите събития, постиженията и/или резултатите от изследването.

XI. Задължения, свързани с ръководство и управление

Старшите изследователи трябва да се фокусират върху многоаспектната си роля на научни ръководители, наблюдатели, наставници, професионални консултанти, лидери, координатори по проекти, ръководители или разпространители на научните достижения. Те следва да изпълняват тези задачи при спазване на най-високи професионални стандарти. Старшите изследователи трябва да изградят позитивни и градивни взаимоотношения с изследователите, които са на по-ранен етап в своето професионално развитие, за да създадат условия за ефективно предаване на знанията и за успешно кариерно развитие на изследователите.

XII. Непрекъснато професионално развитие

Във всички етапи от своето професионално развитие изследователите следва да полагат постоянни усилия за своето самоусъвършенстване, като редовно осъвременяват и разширяват своите умения и компетентности. Това може да бъде постигнато не само чрез редовно обучение и/или чрез обучение по електронен път, но и чрез участие в семинари, кръгли маси, конференции и др.

ОБЩИ ПРИНЦИПИ И ИЗИСКВАНИЯ КЪМ ЮГОЗАПАДНИЯ УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“ И ФИНАНСИРАЩИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ

1. Признаване на професията

Отношението към всички изследователи, извършващи изследователска дейност, следва да бъде като към професионалисти. Тази практика следва да започне в началото на професионалното им развитие и следва да включва всички етапи, независимо от тяхната класификация на национално ниво (например служител, следващ за следдипломна квалификация, докторант, постдокторант, държавен служител).

II. Липса на дискриминация

Югозападният университет „Неофит Рилски“ и финансиращите организации се задължават да не допускат дискриминиране на изследователите на базата на пол, възраст, етнически, национален или социален произход, религия или убеждения, сексуална ориентация, език, увреждания, политически убеждения, социални или икономически условия. Те трябва да осигурят пълна равнопоставеност при осъществяването на изследователска дейност или обучение, финансирани с публични средства.

III. Изследователска среда

Югозападният университет „Неофит Рилски“ и финансиращите организации следва да гарантират възможно най-стимулираща среда за изследователска дейност или обучение чрез осигуряването на научноизследователска инфраструктура (по смисъла на Закона за насърчване на научните изследвания и иновациите). Това включва подходящо оборудване, съоръжения и възможности, включително и за сътрудничество от разстояние посредством изследователски мрежи, като се спазват националните или секторните разпоредби относно здравето и безопасността при изследователската работа. Финансиращите организации следва да гарантират, че се предоставят адекватни средства за подпомагане на договорената работна програма.

IV. Условия на работа

Югозападният университет „Неофит Рилски“ и финансиращите организации следва да гарантират, че условията на работа на изследователите, включително на изследователите с увреждания, осигуряват по целесъобразност гъвкавостта, която се счита за изключително важна за успешното провеждане на изследването в съответствие с националното законодателство и с националните или секторните колективни трудови договори. Те следва да се стремят да осигуряват условия на работа, които позволяват както на жените, така и на мъжете изследователи да съчетават семейния живот с работата, децата с кариерата. Особено внимание следва да се обърне и на гъвкавото работно време, работата на непълнен работен ден и творческия отпуск, както и на осигуряването на необходимите финансови и административни условия за подобни договорености.

V. Стабилност и постоянен характер на заетостта

Югозападният университет „Неофит Рилски“ и финансиращите организации следва да гарантират, че работата на изследователите не се възпрепятства от нестабилност на трудовите им договори. Доколкото е възможно те се ангажират с подобряване на стабилността на условията на работа на изследователите, като прилагат и спазват принципите и условията на Директива 1999/70/ЕО на Съвета.

VI. Финансиране

Югозападният университет „Неофит Рилски“ и финансиращите организации следва да гарантират, че изследователите се ползват от справедливи и привлекателни условия на финансиране и/или заплати с подбавящи и равни социални придобивки (включително здравни осигуровки и детски надбавки, пенсионни права и помощи при безработица) в съответствие с националното законодателство и с националните или секторните колективни трудови договори. Това е относимо към изследователите на всички етапи от тяхното професионално развитие, включително и към изследователи в началния етап, в съответствие с техния правен статут, достижения, квалификация и/или задължения.

VII. Баланс на представителите на двата пола

Югозападният университет „Неофит Рилски“ и финансиращите организации следва да се стремят да постигнат баланс на представителите на двата пола на всички нива в структурата на персонала. Основа за това е политиката за равни възможности

при наемането на работа и в следващите етапи от професионалното развитие, но без това да доминира над критериите за качество и компетентност. В състава на комисиите за наемане на работа и оценка също следва да се постигне подходящ баланс на представителите на двата пола.

VIII. Професионално развитие

Югозападният университет „Неофит Рилски“ и финансиращите организации следва да изготвят, за предпочитане в рамките на управлението на човешките ресурси, конкретна стратегия за професионалното развитие на изследователите за всички негови етапи и независимо от вида на сключените договори. Стратегията следва да включва наличието на наставници/ментори, които да оказват помощ и да дават насоки за лично и професионално развитие на изследователите, като по този начин ги мотивират и допринасят за намаляване на несигурността по отношение на тяхното професионално бъдеще. Всички изследователи следва да бъдат запознати със съдържанието на стратегията и клаузите в договорите.

IX. Значение на мобилността

Югозападният университет „Неофит Рилски“ и финансиращите организации следва да признават значението на мобилността в географски, направленски, междудисциплинарен, трансдисциплинарен и виртуален смисъл, както и на мобилността между държавния и частния сектор като важно средство за увеличаване на научното познание и възможностите за професионално развитие на всички етапи от кариерата на изследователя. Подобни възможности се предвиждат в стратегията за професионално развитие с цел оценяване и признаване на всякакъв опит, свързан с мобилност, в рамките на системата за професионален напредък.

Това изисква и въвеждане на необходимите административни инструменти, които допускат преносимост на разпоредбите относно помощите и социалното осигуряване в съответствие с националното законодателство.

X. Достъп до обучение и непрекъснато развитие

Югозападният университет „Неофит Рилски“ и финансиращите организации следва да гарантират, че на всички изследователи на всеки етап от професионалното им развитие, независимо от вида на техните договори, се предоставя възможност за професионално развитие и подобряване на професионалната им подготовка чрез достъп до мерки за непрекъснато развитие на уменията и компетенциите.

Тези мерки следва да бъдат своевременно актуализирани с оглед на тяхната достъпност, приложимост и ефективност за подобряване на компетенциите, уменията и професионалната подготовка на изследователите.

XI. Достъп до професионални консултации

Югозападният университет „Неофит Рилски“ и финансиращите организации следва да гарантират, че на изследователите се предлагат професионални консултации и съдействие за назначаване на работа в съответните институции или чрез сътрудничество с други структури на всички етапи от професионалното им развитие, независимо от вида на техните договори.

XII. Права върху интелектуалната собственост

Югозападният университет „Неофит Рилски“ и финансиращите организации гарантират, че изследователите на всички етапи от професионалното си развитие се ползват от правна защита и в частност от съответна защита на правата върху интелектуалната собственост, включително и върху авторските права, при използването на резултатите от тяхната научноизследователска и развойна дейност.

Политиката и практиките следва да посочват точно правата, които имат изследователите и/или, ако е приложимо Югозападният университет „Неофит Рилски“ или други страни, включително външни търговски или промишлени организации,

които биха могли да съществуват по силата на конкретни споразумения за сътрудничество или други договори.

XIII. Съавторство

Съавторството се разглежда като градивен подход за извършване на изследователска дейност. Югозападният университет „Неофит Рилски“ и финансиращите организации разработват стратегии, практики и процедури, предоставящи на изследователите, включително и на онези, които са в началото на професионалното си развитие, необходимите рамкови условия, които да им позволят да се ползват от правото да бъдат признати, посочени и/или цитирани в контекста на реалните им приноси като съавтори на трудове, патенти и др. или да публикуват резултатите от изследователска си дейност отделно от своя/ите ръководител/и.

XIV. Научно ръководство

Югозападният университет „Неофит Рилски“ и финансиращите организации следва да информират и да гарантират, че съществува конкретно лице, към което изследователите в началото на своята кариера могат да се обръщат при изпълнение на професионалните си задължения.

Научните ръководители трябва да бъдат достатъчно квалифицирани да упражняват контрол върху изследователската дейност и да разполагат с необходимото време, опит, специализирани познания и ангажираност, за да окажат съответната помощ на обучаемия изследовател. Освен това те трябва да извършват необходимите процедури за оценка на напредъка и наблюдение на работата, както и да разполагат с необходимите механизми за предоставяне на обратна връзка.

XV. Преподавателска работа

Преподавателската работа е важно средство за структуриране и разпространяване на познания и следва да бъде разглеждана като ценна възможност в професионалното развитие на изследователите. Преподавателските задължения не трябва да възпрепятстват изследователите да извършват своята изследователска дейност, особено на онези от тях, които са в началото на професионалното си развитие.

Югозападният университет „Неофит Рилски“ и финансиращите организации следва да гарантират съответстващо възнаграждение за преподавателска работа и да я вземат предвид в системите за оценка. Времето, отделено от старшите членове на екипа за обучение на изследователи в ранен етап на професионалното им развитие, следва да се счита за част от преподавателските им задължения. Необходимо е да се осигури подходящо обучение на лицата, занимаващи се с преподавателска дейност и подготовка на кадри в рамките на професионалното им развитие като изследователи.

XVI. Системи за оценяване

Югозападният университет „Неофит Рилски“ и финансиращите организации следва да въведат за всички изследователи, включително и за старшите изследователи, системи за оценка с цел периодично и прозрачно оценяване на тяхното професионално представяне от независима комисия (при старшите изследователи е за предпочитане международна комисия).

Тези процедури за оценяване следва надлежно да отчитат цялостното изследователско развитие и резултатите от изследователската дейност, в т.ч. публикации, патенти, управление на изследователската дейност, преподавателска/лекторска дейност, ръководство, наставничество, контрол, национално или международно сътрудничество, административни задължения, дейности, свързани с повишаване на общественото съзнание и мобилността, и трябва да бъдат взети предвид в контекста на професионалното развитие на изследователите.

XVII. Жалби/сигнали

Югозападният университет „Неофит Рилски“ и финансиращите организации следва да установят, в съответствие с националното законодателство, подходящи процедури, по възможност под формата на безпристрастно лице (от рода на омбудсмана), което да се занимава с жалби/сигнали на изследователи, включително и онези, които касаят конфликти между ръководител/и и изследователи в ранен етап на професионалното си развитие. Тези процедури следва да осигуряват на всички изследователски екипи поверителна и неофициална помощ при разрешаването на конфликти, спорове и жалби, свързани с работата, с цел насърчаване на справедливо и равностойно отношение в рамките на институцията и подобряване на цялостното качество на работната среда.

XVIII. Участие в органи, вземащи решения

Югозападният университет „Неофит Рилски“ и финансиращите организации следва да признават за напълно основателно и дори желателно изследователите да бъдат представлявани в съответните органи за информиране, консултиране и вземане на решения на работните им места, които да защитават и подкрепят техните индивидуални и колективни професионални интереси и активно да допринасят за управлението на институцията.

XIX. Наемане на работа

Югозападният университет „Неофит Рилски“ и финансиращите организации следва да гарантират, че стандартите за назначаване на изследователи, особено в началото на професионалното им развитие, са ясно формулирани и улесняват достъпа на групите в неравностойно положение. Това се отнася и за изследователи, които се връщат към изследователска дейност, включително преподаватели (на което и да било ниво). Създават се условия, които да гарантират непрекъснатостта на изследователската дейност.

Югозападният университет „Неофит Рилски“ и финансиращите организации следва да се придържат към принципите, постановени в Кодекса за професионално поведение при подбор на изследователи, когато назначават или наемат изследователи на работа.

ДОПЪЛНИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 1. Настоящата Харта е в изпълнение на Препоръка на Съвета на Европейския съюз от 18 декември 2023 г. относно Европейската рамка за привличане и задържане в Европа на талантите в областта на научните изследвания, иновациите и предприемачеството.

§ 2. Приложими определения:

1. Изследователи

В настоящата Харта за научните изследователи се използва международно признатото определение за изследователска дейност според Методическото ръководство „Фраскати“ [Guidelines for Collecting and Reporting Data on Research and Experimental Development – Frascati Manual, Organization for Economic Co-operation and Development (OECD), 2015]. С оглед на това определението за изследователи е следното:

„Професионалисти, ангажирани с концепцията за създаване на нови знания, продукти, процеси, методи и системи, както и с управление на проектите, свързани с това.“

Настоящата Харта засяга всички лица, професионално ангажирани с научноизследователска и развойна дейност, на всеки етап от професионалното им развитие [Документ COM(2003) 436 final version от 18.7.2003 г. на Commission of the

European Communities: Изследователите в Европейското изследователско пространство (ЕИП): Една професия. Множество кариери], независимо от тяхната класификация. Тя обхваща всички дейности, свързани с „основни изследвания“, „стратегически изследвания“, „приложни изследвания“, експериментално развитие и „пренос на познания“, включително и новаторство и консултантска дейност, способности за научно ръководство и преподавателска дейност, управление на познанието и права върху интелектуалната собственост, използване на резултатите от изследователската дейност и научна журналистика.

Югозападният университет „Неофит Рилски“ възприема следните нива на изграждане на изследователите:

- Първо ниво изследовател – до получаване на образователната и научна степен „доктор“.
- Второ ниво изследовател – постдокторанти (не повече от 8 години след придобиване на образователната и научна степен „доктор“) или такива изследователи, които все още не са напълно самостоятелни в процеса на провеждане на своите изследвания.
- Трето ниво изследовател – изследователи, които са изцяло самостоятелни в провеждането на научни изследвания.
- Четвърто ниво изследовател – изследователи, които са водещи в своята сфера на проучвания.

2. Финансиращи организации

„Финансиращи организации“ са всички онези органи, които предоставят финансиране (включително стипендии, награди, помощи и стипендии за научна работа) на държавни и частни изследователски институции, включително и на висши училища. В тази си роля те могат да поставят като основно условие за предоставяне на финансиране финансираните институции да разполагат със и да прилагат ефективни стратегии, практики и механизми, съответстващи на общите принципи и изискванията, описани в настоящата Харта;

3. Назначаване или подбор

Това се отнася за какъвто и да било тип договор или стипендия, стипендия за научна работа, помощи или награди, финансирани от трета страна, включително и финансиране в контекста на Рамковата(ите) програма(и) [Рамкова/и програма/и за изследователска дейност, технологично развитие и демонстрации].

§ 3. Комисията по етика на научните изследвания към Югозападния университет „Неофит Рилски“ се произнася по въпроси, свързани със спазването и изпълнението на Хартата за научните изследователи.

§ 4. Отношенията с финансиращите организации се уреждат с договори.

ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 1. Настоящата Харта е приета с решение на Академичния съвет на Югозападния университет „Неофит Рилски“ на 27.05.2026 г., Протокол № 35.

§ 2. Изменения и допълнения се извършват по реда на приемането – с решение на Академичния съвет на Университета.